

Täysistunto

Maanantai 10.12.2018 klo 14.01—20.08

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 300/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

14.34 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Olisin toivonut, että ministeri olisi ollut esittelemässä tätä lakia, mutta ilmeisesti hän ei nyt sitten — sosiaali- ja terveysministeri varmaankin — ole paikalla.

Tässä hallituksen esityksessähän esitetään säädettäväksi laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä tarvittaessa muutoksia muihin lakeihin. Täällä on valtavasti erilaisia asioita, jotka liittyvät kansalaisten asiakastietoihin ja siihen, kuka on rekisterinpitäjä ja mitkä ovat tietojenkäsittelyn edellytyksiä, ja erityisesti myös asiakas- tai hoitosuhde on täällä tärkeänä takana. Sen tulee olla varmistettu, joten olisin halunnut ihan ministeriltä kysyä, millä tavalla turvataan se, että myös asiakkaiden henkilökohtaiset tiedot ovat varmassa tallessa ja ne eivät valu minnekään vääriin käsiin, ja millä tavalla henkilö pystyy sitten itse määrittelemään, kuka hänen tietojaan saa katsoa, mihinkä kaikkialle hänen tietonsa kirjataan. Nämä ovat sellaisia asioita, että nämä koskettavat kaikkia meitä kansalaisia, erityisesti kun tämä sote-uudistus on tulossa ja kun meillä on tämä Kanta-rekisteri.

Tänä päivänähän, kun menet tuonne lääkärille tai saat laboratorionäytteestä tai röntgenistä vastauksen, niin kerrotaan, että katsopa sieltä Kannasta ne omat vastauksesi. Tämähän asettaa ihan valtavan suuren haasteen meille tulevaisuudessa, erityisesti ikääntyvälle väestölle: millä ihmeen konstilla he, joilla ei ole esimerkiksi näitä nettiyhteyksiä, saavat näitä tietoja — ja eivät ainoastaan saa vaan sitten myös ymmärtävät sen lukemansa, koska siellähän puhutaan diagnooseista ja sitten esimerkiksi laboratoriokokeissa myös eri arvoista, ja ne pitää osata tulkita.

Eli nämä asiat minua huolestuttavat, ja näistä olisin halunnut ministeriltä kysyä. Mutta tämä näyttäisi vähän siltä tutulta paketilta, että se varmaan sote-valiokuntaan tulee, ja siellä viimeistään me saamme sitten vastauksia näihin kysymyksiin. Mutta nämä asiat minua

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2018 vp

huolestuttavat, kuinka vanhat ihmiset löytävät tietonsa ja saavat vastauksensa. [Mika Kari: Tai nuoret!]

14.36 Sinuhe Wallinheimo kok: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on askel eteenpäin ja on Sipilän hallitusohjelman mukainen. Esityksen tavoitteena on siis tukea sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista ja kansalaisten aktiivisuutta oman hyvinvointinsa ylläpidossa parantamalla tiedonhallintaa ja lisäämällä sähköisiä palveluita.

Itseäni ihmetyttää, arvoisa puhemies, miksi vasta nyt. Nimittäin esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastietojen sähköisen arkistoinnin toteuttamisen esiselvitystyö toteutettiin jo vuonna 2008. Valitettavasti taas, kun puhutaan digitalisoinnista, olemme onnistuneet hukkaamaan vuosikymmenen. On selvää, että meidän on jatkossa pystyttävä nopeampaan digitalisointiin monella eri hallinnonalalla, varsinkin sosiaali- ja terveysalalla.

Esityksessä ehdotetaan valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen sisällön laajentamista siten, että asiakas itse voisi tallentaa omia hyvinvointitietojaan tai erilaisten hyvinvointisovellusten tuottamia tietoja kansalaisten Omatietovarantoon. On selvää, että henkilöt, organisaatiot ja tietotekniset laitteet on tunnistettava luotettavasti, ja uskonkin, että tämä ei tule Suomessa olemaan ongelmallista, päinvastoin. Edustaja Juvonen totesi ehkä eripäin, että tietosuoja voi joskus olla jopa liiankin suojelevaa. Mielestäni ei ole. Terveystietojen järjestämisessä erityisesti tätä tarvitaan tuottamisen ja toteuttamisen sekä laajemman näkökulman ja yleisen edun näkökulmasta.

Me olemme varmasti kaikki saaneet viestejä ympäri Suomen maata, että tieto ei valitettavasti Suomessa liiku. Kuitenkin tieto- ja viestintäteknologian ratkaisut ja digitalisaatio ovat välineitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden paremmalle palvelulle sekä hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Sähköisillä palveluilla voidaan myös tukea kansalaisten mahdollisuuksia itse ylläpitää toimintakykyään ja terveyttään.

Kaiken kaikkiaan siis kannatettava esitys, joka on pikimmiten vietävä suomalaisten arkeen.

14.38 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys on todellakin tarpeellinen ja erittäin ajankohtainen. Kaikki palvelut ovat menossa tuonne sähköiseen maailmaan, internetin kautta tehtäviin toimintoihin. Tämä edellyttää tietenkin sitä, että saamme jonain päivänä tässä maassa täydellisesti pelaamaan sen sähköisen potilastietojärjestelmän, joka on saatavissa sitten potilaan lääkärin käyttöön. Esimerkiksi kun potilas on vaikka Lapissa lomalla, käy siellä ihan pohjoisessa vaikka kipeytyneen jalan takia lääkärissä, lääkäri näkee välittömästi hänen tietonsa netin kautta, asiakkaan tiedot löytyvät sieltä.

Mutta tässä on monia ongelmia, jotka mielestäni pitää huomioida. Totta kai tätä hanketta pitää viedä eteenpäin ja tämäkin laki hyväksyä, koska entinen, vielä voimassa oleva laki on jo vanhentunut termistöltään ja monen muunkin asian suhteen.

Mutta ensimmäisenä asiana tulee mieleen se, että kun palveluja kehitetään, niin tämä digitalisaatiohan myös auttaa eteenpäin. Otetaan esimerkkinä vaikka röntgenkuvan ottaminen. Jos ihmisestä otetaan vaikka jossakin terveyskeskuksessa röntgenkuva ja ei ole varmuutta paikallisen lääkärin asiantuntemuksesta — sanotaanko, hän ei ole vielä kokenut, pitkään työssä ollut lääkäri — niin hän lähettää sen erikoislääkärille konsultointia varten, että mikä tämän kuvan anti on. Sieltä kautta tulee nopeasti vastaus, elikkä potilas saa siinäkin tilanteessa huippuhoitoa huippulääkäriltä, vaikka kyseistä lääkäriä ei ole mailla hal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2018 vp

meillakaan, hän voi olla vaikka toisella puolella Suomea. Elikkä tämän suhteen pitää näitä järjestelmiä totta kai kehittää. Se auttaa ihmisiä saamaan palvelua ajallaan ja ennen kaikkea sen hoidon nopeasti ja tehokkaasti niin, että ne sairauspäivät jäävät mahdollisimman lyhyiksi.

Sitten saatavuuden suhteen on se ongelma — pakko meidän on tunnustaa, tässä on meidän suomalaisten ja varsinkin eduskunnan laiskanläksyä — että olemme mielestäni hie- man kummallisilla sanankänteillä perustelleet sitä, minkä tautta nopeaa laajakaistayhteyttä ei voida koko maahan rakentaa, niin, että on vedottu siihen, että markkinat sen tekevät. Kaikki me sen tiedämme, että suuret teleoperaattorit eivät ole kiinnostuneita mistään muusta kuin suurista voitoista. Totta kai palvelujen kehittäminen siellä, missä on paljon asiakkaita, on houkuttelevaa [Puhemies koputtaa], se on itsestäänselvyys. Mutta tässä maassa pitää pitää huoli siitä, että kaikkialla maassa on toimivat, nopeat laajakaistayhteydet. Kotikunnassani Ilomantsissa ne olemme itse sinne rakentaneet ja tehneet kunnan päätöksellä. Nyt on täysin toimiva valokuituverkko kaikille kansalaisille, ja se on parantanut sekä terveydenhuollon järjestelmien toimivuutta, opetusta se on parantanut, pankkien toimintaa, yritysten toimintaa, koko sen yhteisön toimintaa se on ehdottomasti parantanut. Mutta valitettavasti tämä palvelu ei ole koko valtakunnassa saatavilla, elikkä tämä on kovin eriarvoistavaa, ellemme saa näitä laajakaistaverkkoja rakennetuksi koko maahan. Toivonkin, että eduskunta puuttuu tähän vahvalla kädellä. Ja teen ihan tällaisen ajatusmallin eduskunnalle harkittavaksi, että jos vaikka Euroopan unionista tulee rakennerahaston rahoja, niin se olisi oivallinen keino laittaa nämä verkot kuntoon ja saattaa kansalaiset tämänkin asian suhteen tasa-arvoiseen asemaan.

14.41 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys, joka koskee sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä, on laaja, ja siihen sisältyy monia tärkeitä yksityiskohtia. Itsekin olisin toivonut, että ministeri olisi täällä ollut tätä esittelemässä ja myös vastaamassa kysymyksiin.

Yksi kysymys, joka tähän liittyy, on asiakkaan, potilaan, oikeus kieltää tietojensa luovutus sosiaali- ja terveydenhuollon rekisterinpitäjien välillä, mikä on tärkeä oikeus, mutta potilas ei välttämättä ymmärrä, minkälaisiin potilasturvallisuusongelmiin kiellot voivat johtaa. Toivonkin, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa tätä nyt huolellisesti käsitellään, vaikka tiedän, että siellä valiokunnassa on aikamoinen paine tämän syksyn jäljiltä. Mutta esimerkiksi Lääkäriliitto on kiinnittänyt huomiota siihen, että lääkitysturvallisuuden toteutumisen näkökulmasta on välttämätöntä, että hoitavalla lääkäriellä on tiedossa se, että potilas on tehnyt kieltoja koskien esimerkiksi Reseptikeskuksen tai Potilastiedon arkiston tietoja. Jo pelkästään sekin, että lääkäri tietää, että joitain kieltoja on tehty, auttaisi asiassa, vaikka ei tiedettäisi sitä alkuperäistä tietoa. Samoin Valviran näkemyksen mukaan kielto-oikeus oli ainakin siinä luonnosvaiheessa liian laaja ja vaarantaisi potilasturvallisuuden.

Olisinkin ollut kiinnostunut tietämään, onko näitä ongelmia nyt riittävällä tavalla lopullisessa lakiesityksessä korjattu, ja kun ministeri ei ole paikalla, niin toivon, että valiokunnassa tämä huolellisesti selvitetäisiin.

14.43 Niilo Keränen kesk: Arvoisa puhemies! Ensin tiedoksi, että ministeri on hallituksen strategiakokouksessa. Kun meillä täällä eduskunnassa ei tavallisesti ole istuntoja maanantaisin, niin on tämä hallituksen strategiakokous.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2018 vp

Arvoisa puhemies! Sitten tähän lakiesitykseen: Minusta keskeisintä tässä lakiesityksessä on se, että nyt saadaan sosiaalitoimen tiedot mukaan tuonne valtakunnalliseen Kanta-palveluun ihan vastaavalla tavalla kuin terveystiedot ovat olleet tähän saakka. Se on erityisen merkittävä asia sosiaali- ja terveydenhuollon integraation kannalta.

Sitten, arvoisa puhemies, täällä on muutamissa puheenvuoroissa aprikoitu potilaan mahdollisuutta kieltää tietojensa luovuttaminen. Olen tuon lakiesityksen ja sen perustelut varsin tarkkaan tutkinut, ja minusta siellä hyvinkin yksityiskohtaisesti monissa eri kohdin puututaan nimenomaan siihen, että potilas voi todellakin kieltää joko tapahtuman tiedot taikka tietyille palveluntuottajalle menevät tiedot. Se on aika yksityiskohtaista siellä lakiesityksessä.

Arvoisa puhemies! Ihan tällainen pieni arveluttava kohta sieltä sattui silmiini, kun tuota lakiesitystä ja sen perusteluja tutkin. Siellä on tietyissä kohdin yhteisiä rekisterinpitäjiä, Kela ja palvelujen tuottajat, ja siinä saattaa syntyä jonkintyyppistä ristiriitaa, mutta emmeköhän me tätä siellä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa sitten käsittele ja löydä siihen ratkaisun.

14.45 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Juuri aivan samoin kuten edustaja Keränen toteaisi sen, että tämä lainsäädäntö on askel eteenpäin, ja ennen kaikkea tämä on askel eteenpäin sosiaalipalveluiden tietojärjestelmien kehittämisessä, sillä on todettu monella tapaa, että sosiaalipalvelut ovat jääneet jälkeen meidän terveydenhuollon tietojärjestelmien ja varsinkin valtakunnallisten tietojärjestelmien kehittämisessä. Nyt tämä mahdollistaa integraation kehittämisen, ja sitä kautta tämä lakiesitys on askel eteenpäin.

Mutta tämä laki on yhteydessä myös muihin lakeihin, muun muassa sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistukseen sekä toisiolakiin, ja meidän yhtenä suurena ongelmana on ollut nimenomaan tietosuojan näkökulmasta, kuinka näitä tietosuojakysymyksiä tulevaisuudessa kehitetään sillä tavalla, että ne ovat potilasturvallisuuden ja asiakasturvallisuuden kannalta hyviä. Joissakin tilanteissa nimenomaan nämä tietosuojakysymykset voivat tulla kompastuskiveksi tässä kehittämistyössä, minkä takia — voisiko sanoa — täytyy kiinnittää erityistä huomiota nimenomaan näihin tietosuojakysymyksiin ja potilasturvallisuuskysymyksiin, jotka täällä on jo aikaisemminkin mainittu.

14.47 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Kuten eduskunnan lääkäriedustajat jo hyvin nostivat esille esityksen hyviä puolia ja samalla toki myöskin haasteita, niin jatkaisin edustaja Kiljusen pohdintaa tästä integraatiosta siten, että on tietysti hyvä, että meille syntyy digitaalinen alusta, jossa SO ja TE kohtaavat. Samalla toki on pakko todeta se, että tämä tietosuoja-asetushan on meille eduskunnassa ja oikeastaan koko Euroopalle tällä hetkellä iso haaste. Se liittyy aivan kaikkeen, mitä me teemme, ja meidän pitää se osata ja ymmärtää.

Mutta, arvoisa puhemies, kun tässä nyt Kanta-palvelusta on puhuttu ja ylipäätään tietojärjestelmistä, niin olisin myös toivonut, että ministeri olisi ollut täällä itse paikalla, koska minulla on se huolenaihe, että tässä kaikessa sote-keskustelussa on tosi vähälle jäänyt potilastietojärjestelmien yhteinen kehittäminen ja siinä ehkä pidemmän aikavälin näkeminen, koska me näemme nyt jo maakunnissa, miten paljon meillä on ollut ongelmia. Toivotavasti jokainen maakunta ei sitten vuorollaan nielaise sitä samaa myrkkypilleriä ja opetele vuorollaan, miten asioita pitäisi tehdä, koska digitaalisuus ja teknologia kuitenkin tuovat sitä tuottavuutta, mitä me sotelta haluamme ja mitä kautta me saamme säästöjä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2018 vp

Eli tästäkin syystä toivoisin, että vielä tämän eduskunnan aikana ministeri ja ministerit ottaisivat laajemmin esille tämän tietojärjestelmien kehittämisen, koska vaikka SoteDigi Oy ja Vimana ja muut toimijat nyt tekevät siellä asioita, niin uskallan väittää, että se kokonaiskuva ontuu vielä, mihin Suomi on menossa, millaisilla järjestelmillä, ja etenkin se, ketkä niitä järjestelmiä tekevät. Pitääkö meidän aina ostaa ne ulkomailta, pääasiassa Yhdysvalloista? Emmekö me itse pysty tekemään tietojärjestelmiä maassa, mikä on usein rankattu maailman ykköseksi myös digitalisaatiossa?

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.